

I EBBE SKAMMELSONS KÖLVATTEN

*"O, vad jag älskar dig, min bygd!
- I all din fattigt rika färgring
du är mitt drömlands verklighet,
min verklighet i drömmens hägring."*

*"Min bygd, min fagra smålandsbygd,
Min barndoms smultronsådda eden,
Jag älskar ömt vart barr, vart strå,
Som växer vilt kring sjön och heden!"*

*Pelle Näver: "Höstkvällning" (Återgiven i "Odensjö Hembygdsförening 50 år!",
Odensjö hembygdsförening).*

Odensjö socken

Järnåldersgravfält

Från hembygdsparken leder en liten skogsväg norrut. Den utgör en del av den långa Bolmenmarschen. Bara några hundra meter från hembygdsparken ligger ett gravfält med ungefär 40 gravhögar. Föremål från yngre järnåldern har hittats i området. Ett av dem, en metkrok, finns nu på Statens Historiska Museum. Under denna tid brändes de döda på bål. De brända benen samlades i en urna som sedan grävdes ner i marken. Ett stenröse byggdes över graven. Ibland täcktes stenröset också med jord. Graven placerades ofta på en väl synlig plats vid en sjö.

Gravfält.

Det nordiska sjuårskriget drabbade Odensjö

Många av de socknar som drabbades av det nordiska sjuårskriget låg inte kring de stora härvägarna utan nära gränsen mot det då danska Halland. Mindre och större vägar hade länge brukats av bönderna för fredlig handel med salt sill, smör, textilier och skogsprodukter mellan skogsbygden och kustområdena. Dessa vägar blev under kriget infallsvägar för danskarnas härjningståg. På svenska sidan fick oftast bönderna

själva ordna vakthållning och motstånd. Få svenska ryttare eller knektar fanns i allmänhet kring gränsen. Med slughet, förtvivlan och förutseende fick bönderna därför skydda sig så gott de kunde. Trots det brände danskarna prästgården 1565 och året efter jagade de prästen Nils så till den grad att han "löpte sig till döds" på Hästhults gårde. Danskarna kom tillbaka flera gånger. År 1613 skövlades åter prästgården.

Kyrkan

Odensjö kyrka från 1818 är byggd på murarna av en brunnen medeltidskyrka. Kyrkan utvidgades och byggdes om med ett nytt kor 1926. Under koret grävdes en källare där en vedeldad ugn installerades. Värmen fördes genom luftcirkulation upp i kyrkan genom gallerförsedda hål i golvet. Tidigare hade

"Oh, denna sjö!"

Detta uttryck blev enligt en sägen namnet Odensjö. Men mer sannolikt är att namnet har sitt ursprung i tiden före kristendomen och har med dyrkandet av guden Oden att göra. I en del tidiga dokument heter området Odinsryd. Socken består av flera små byar runt de södra delarna av Unnen och längs Bolmens västra strand. Sitt största befolkningsantal, över 1 000 personer, hade den gamla kulturbygden omkring år 1900. Nu bor här ungefär 300 invånare.

kyrkan värmts upp av en stor kamin. Då blev det ofta sotigt och osigt. Den gamla prästgården ersattes 1918 av den nuvarande.

Mer än en vanlig människa

I Odensjö församling tjänstgjorde mellan 1770 och 1838 flera präster vid namn Wieslander. En av dem, Nils Wieslander hade studerat i Tyskland och var mycket begåvad. I folkmun sades det att han tillhörde en "ryselit lärdd prestaslägt". Nils far var också prost i Odensjö. Sonens studier i Tyskland hade gjort honom överlägsen sin far i kunskap. Det omtalas att han när han var hemma ofta "begagnade sig af sin lärdom för att drifva spektakel och i folkets ögon framhålla sin förmåga". Det berättas vidare "att han, magister som han var och sin fader öfverlägsen i

lärdom, likväl ofta fick göra en sorglig bekantskap med dennes knytnävar. Då han derföre någon gång råkade illa ut för sin fader, brukade han tillstå något spektakel och i trolldom visa, hvad han förmådde. Och i sådant fall undgick han den kroppsliga agan". Nils blev präst i Odensjö 1834. Talangerna hade gått i arv. Hans företrädare i Odensjö, Petrus Nicolaus Wieslander (1774—1833), beskrevs som en gladlynt man som "kunde mer än vanlig människa". Om honom finns flera berättelser. En av dem handlar om när han tog hem en apparat för utveckling av friktionselektricitet till det avlägsna Odensjö. De magiska krafter som

Prästgården.

denna tingest kunde frigöra använde Wieslander på sätt som överraskade allmogen. Dessa konster gjorde att han ansågs vara en hemlighetsfull konstverkare.

Ett brev på posten

Odensjö fick en egen poststation 1906. Kantor Ahlgren blev postföreståndare. Han skötte postärendena i sin bostad. Här kunde folk hämta sin post när som helst på dagen om det fanns någon

Folkskolan, Åsen.

Götes i Odensjö.

hemma. På vägen hem från skolan passade skolbarnen ofta på att hämta familjens post. Från slutet av 1930-talet och fram till 1957 körde Erik Westberg på motorcykel posten i området mellan Åsen och Önne.

Konsumbutik och handelsbod

I Odensjö startade Konsum en affär i början av 1920-talet. Den första tiden drevs den i Esaias Svenssons bostad. Därefter byggdes en ny affärslokal mitt i byn. Konsumaffären gick emellertid med förlust men affären drevs vidare till någon gång i slutet av 1930-talet. I början av detta årtionde byggdes

en annan handelsbod i Odensjö. Så småningom gjordes den affären om till snabbköp. När kommersen var som livligast på 1930-talet fanns det inte mindre än sju lanthandlare i socknen, tre i

Frans Björk i Skogshyddan 1908.

Åsen, två i Odensjö, en i Vret och en i Önne. Sedan 1996 får Odensjöborna åka ut ur socknen för att handla.

Folkskolan i Åsen.

Arndts taxibil år 1923 med registreringsnummer G500.

Arndts veranda

Järnvägen mellan Bolmen och Halmstad som öppnades för trafik 1889 fick enorm betydelse för bygden. Än bättre blev det när vägen Åsen-Odensjö byggdes 1924. De första taxibilarna i Odensjö köptes någon gång i mitten av 1920-talet. En av ägarna var Arndt Johansson. Hans första bil byggdes om flera gånger. Den kallades ett tag för "Arndts veranda", eftersom den hade

gardiner för fönstren. Dess sista tillvaro var som lastbil.

Kyrkbyns första traktor kom 1955. De två ägarna, båda vid

Gunnarnas grälle.

namn Gunnar hyrde ut den med sig själva som arbetskraft. I samband med detta slutade många bönder att hålla häst. 1966 köpte Gunnar och Gunnar en skördetröska som bogserades efter en traktor och fem år senare en självgående skördetröska. Den användes i byn och omgivande byar under de följande tio åren.

Lokala specialister

I Odensjö bodde "Albins Ida". Hon var duktig både på människors och djurs åkommor. Albins Ida kunde

bedöma om läkare eller veterinär behövde tillkallas. Efter Idas död 1948 tog hennes son Ture över en del av uppgifterna. För förlossningshjälp fanns barnmorskan Matilda Mild som hjälpte de som valde att föda sina barn hemma. I händelse av tandvärk söktes hjälp hos skräddaren. Denne åtog sig utöver skrädderiet också urmakeri och tandutdragning. Han hade en särskild tång som han kunde vrida och dra ut tanden med. Skräddarens tandläkartjänster blev överflödiga när folktandvården introducerades på 1950-talet. I Odensjö fanns också murare, snickare

Hembygdsparken.

Skräddaren Ståle.

och båtbyggare. En av båtbyggarna, Axel Mild, tillverkade typiska Bolmen-ekor med utriggade åror.

Gunnar Jönsson levererar en Bolmeneka. Foto: Rigmor Andersson

Odensjö hembygdspark

Odensjö hembygdspark ligger sedan 1952 i Lunnagärdet vid Bolmens strand ungefär 600 m norr om kyrkan. Under de gångna åren har ryggåstugor och andra byggnader flyttats till parken. Kaffeservering i parken blev grunden till dagens våffelsservering. På senare tid har Bolmendagen den sista lördagen i juli blivit en av sommarens höjdpunkter med evenemang i Odensjö och på flera andra platser runt Bolmen.

Livet i Odensjö 1900 – 1950

Finklädd i kyrkan

I kyrkan satt alla män till höger och alla kvinnor till vänster. Bänkarna var nummerade och varje by hade sin bestämda plats. På så vis var det lätt för prästen att kontrollera om någon i församlingen fattades. Då gällde det att ha goda skäl till sin frånvaro. Vid kyrkobesök var alla högtidligt klädda. Männen bar svart eller åtminstone mörk kostym. Kvinnorna var också klädda i mörka kläder med svart sidensjalett. Särskilt viktigt med klädseln var det vid nattvardsgången. Efter att ha tagit nattvarden förväntades ungdomarna stanna hemma från dansen nästkommande lördag. Dansen i sig var, enligt kyrkoherden, ingen synd. Det som hände i samband med dansen kunde dock vara synd.

Kapplöpning på julottans morgon

Kyrkan saknade förr elektrisk belysning. Eftersom gudstjänsten alltid började klockan elva räckte dagsljus under större delen av året men i juletider lystes kyrkan upp av levande ljus. Under tiden församlingsborna var i kyrkan fick hästarna vara i kyrkstallarna. Kyrkstallarna hade fem avdelningar med plats för fyra hästar i varje. Några gårdar kunde gå ihop och bygga en avdelning. Var och en hade sedan sin plats för en eller två hästar. Vid kyrkobesöken packades alltid en påse hö med till hästen. Med vädrets tillåtelse kördes det till julottan med släde och bjällror. Då hörde det också till att det var kappkörning på vägen hem. Det ansågs medföra tur med skörden för den som kom först hem.

Husförhöret – mångas stora skräck

Varje höst hölls det husförhör. Alla församlingsmedlemmarna var tvungna att läsa på för att inte skämma ut sig. De gick dit ordentligt nervösa. Närvaron antecknades. Det var inte nådigt att utebli.

Konfirmationsgrupp, Odensjö.

Konfirmationen blev biljetten till vuxenlivet

Alla ungdomar konfirmerades i 14-15 årsåldern. Konfirmationsundervisningen var en grundlig historia. Det gällde att två gånger i veckan ta sig till församlingshemmet. Många hade lång väg – en del upp emot en mil. Det hände att någon snäll far kunde plocka upp alla ungdomar som bodde i hans väg och köra dem med häst och vagn. Hade de tur väntade han tills de var klara. Undervisningen kunde dra ut och ta tre till fyra timmar. Många av ungdomarna hade därför med sig matsäck. Låxorna var omfattande. På konfirmationsdagen fick ungdomarna visa upp vad de lärt sig. Konfirmationen var lika med inträdet till vuxenlivet. Pojkarna fick då ofta sina första långbyxor och hel kostym.

Långa bröllop med mycket godsaker

Bröllop firades ofta i flera dagar. Bruden var på 1920-talet och framåt klädd i vitt. De som gifte sig strax efter sekelskiftet hade emellertid svart klänning med vit slöja. På bröllopet förväntades gästerna ta med ”förning”. Förning kunde vara tårta, kakor, ostkaka eller liknande. Det var naturligtvis viktigt att allt detta kom fram till festbordet och avsmakades. På kvällen samlades ungdomarna utanför bröllopsgården för att ropa ut brudparet och bröllopsgästerna och hurra för dem.

Granris i vägkorsningarna

Även till begravning skulle förning medtas. Ett dödsfall meddelades

genom sorgebrev med svarta kanter. I kyrkan ringde klockorna klockan tio på morgonen efter dödsfallet. Detta sker än idag. Storklockan används om det är en man som avlidit men lillklockan om det är en kvinna. På klockklangen går det alltså att avgöra den avlidnes kön. På begravningsdagen infann sig gästerna redan klockan sju i sorgehuset. Då bjöds på frukost och kaffe. Den avlidne skulle ”läsas ut”. En särskilt vackert prydd likvagn drogs av häst. Längre tillbaka var det bara de välbeställda som gjorde sin sista färd i likvagn. Ofta bars i stället liket till kyrkan. Efter gick hela begravningsföljet. I alla vägkorsningar eller gård de passerade låg vackert utlagda kors av granris. På så vis hedrades den avlidne. Denna sed finns i viss utsträckning fortfarande kvar.

Vägsmyckning vid begravning.

Lång väg till skolan

I församlingen har det funnits skolor i Ytra Röshult, Hästhult, Odensjö och Åsen. Från 1927 och några år framåt fanns det också en liten skola i Björkön. Trots att det fanns flera skolor hade många barn lång skolväg. För att hjälpa de som bodde i delar av socknen där det var omöjligt att ta sig till skolan gick skolstyrelsen med på att öppna skola nära hemmet förutsatt att det fanns minst åtta barn i grannskapet. Så småningom sjönk barnantalet och 1959 lades även Odensjö skola ner.

En dag i Odensjö skola

Skolan började klockan nio och slutade tio över två. Utanför skolsalen ställde barnen upp sig för inmarsch i två led. I skolsalen satt de två och två i bänkarna. Skoldagen började alltid med psalm och morgonbön. Vid en fråga ställde de sig upp innan de svarade. Rasterna var tio minuter långa och matrasten ungefär en halvtimme. Alla hade matsäck med sig, oftast smörgåsar med mjölk eller saft. Den åts i kapprummet eller utomhus om det var varmt väder. Allt skolmaterial bekostades av barnen själva eller ärvdes. På examensdagen brukade det vara fyra lektioner, varav en alltid var kristendomskunskap. Föräldrarna var närvarande tillsammans med prostens och kyrkoherdens. Odensjö hade en fin lekplats. Vid bollekar hamnade emellertid bollen ofta innanför kyrkogårdsmuren. Denna fick barnen inte klättra över. Inte heller var det tillåtet att springa på kyrkogården. Barnen fick istället gå igenom en av de två grindarna.

Jäkt ingick inte

En lanthandels sortiment var ganska olikt det som finns i dagens livsmedelsbutiker. Alla specerivaror förvarades i lådor. Mjöl, socker, kaffe, torkad frukt, ja allt var tvunget att vägas upp. Jäkt ingick inte i mönstret. Ofta ansågs det mycket trevligt att få sig en pratstund i samband med inköpen. Av matvaror var salt sill en stor artikel. Bönderna kom ofta med smör och ägg, som handelsmannen köpte upp. Handelsboden kunde sägas förse invånarna med allt som de behövde utöver självhushållet.

Byvägar som gungflyn

Byvägarna kunde vara i mycket dåligt skick. De djupa hjulspåren var ofta fyllda med vatten, särskilt på hösten

och våren. Hela vägen var ibland som ett gungfly. Det berättas att många föräldrar fick lov att följa sina barn till skolan. Ibland fick de rent av bära dem över det värsta. De kringboende hade skyldighet att underhålla var sin bit av vägen. Resultatet blev emellertid beroende på var och ens godtycke. På vägstämmorna kunde det gå ganska stormigt till. Det naturliga färdssättet var helt enkelt att gå. Hästen användes mest i arbetet eller om det var något utöver det vanliga som hände. Postskjutsarna hade häst och flakvagn. Då

Odensjö kyrka omkring 1900.

Vy över Odensjö.

kunde de samtidigt med posten forsla gods. Skolbarnen använde vid denna tid inte cykel. Ofta fanns det bara en cykel per familj. Många köpte sin första cykel efter konfirmationen då de börjat tjäna egna pengar. En cykel på 1930-talet kostade ungefär 100 kronor. Det var inte så lite för den som kanske hade en kontant månadslön på 40 kronor utöver mat och husrum.

Kvinnans arbete i hem och hushåll

På 1930-, 40- och 50-talen omfattade

Hembygdsparken.

bondhustruns arbetsdag tolv till fjorton timmar. Den arbetsammaste delen var under sommarhalvåret och vid jultid. Mjölkingen var hennes avdelning. Mjölkskjutsen kom redan vid sjutiden. Då gällde det att ha mjölken kyld och

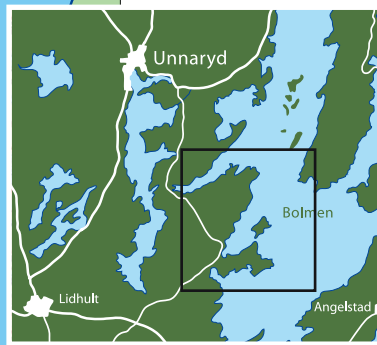
tvätt. När vattnet infördes i husen infann sig den första lättnaden. Allt eftersom tiden gick installerades centralvärme, badrum, kylskåp, tvättmaskin och frys. De ändrade om betydligt i rutinerna i bondhustruns vardag.

Socken. En socken är ett geografiskt avgränsat område inom vilket invånarna tillhör samma kyrka.

Det nordiska sjuårskriget. Det nordiska sjuårskriget varade från 1563 till 1570. Sverige, som understöddes av Polen, förde krig mot Danmark och Lübeck. För den svenske kungen Erik XIV gällde det att få herraväldet över Östersjön. För den danske kungen Fredrik II handlade det om att återerövra Sverige till den union mellan de nordiska länderna som splittrats av Gustav Vasa.

Ryggåsstuga. En ryggåsstuga är en stuga utan innertak. Taket är uppbyggt av en synlig längsgående grov, rund bjälke. Den bärande bjälken kallas ryggåsen. Att den är öppen hela vägen upp innebär att väggarna kan hållas låga.

Järnåldern och vikingatiden. I Norden började järnåldern ungefär 500 före Kristus och varade till 1050 efter Kristus. Med yngre järnåldern menas åren mellan 400 efter Kristus till 1050 efter Kristus. Vikingatiden är benämningen på den sista perioden av järnåldern i Norden. Vikingatiden är vanligen daterad från ungefär 800 till 1050 efter Kristus.

GPS (RT 90 2.5 gon V)
 Järnåldersgravfältet: 1366695 Ö,
 6306500 N
 Odins källa: 1365250 Ö,
 6305300 N
 Hembygdsparken: 1366600 Ö,
 6306484 N

en ca 100 m lång stig till källan som har klart fint vatten.

Odensjö Trasväv är en liten affär med konsthantverk. Här finns även turistinformation.

Lökna camping och stugby, www.loknacamping.com erbjuder logi.

Läs mera!

Ett tips för den lässugne är att läsa de spännande artiklarna om Bolmenmorden. Dessa finns tillgängliga i en pärm på biblioteket i Unnaryd. Den mördade Maria Nilsson hade 1889, vid sidan om sitt äktenskap, ett förhållande med drängen Johan Magnusson. Han kom från just Odensjö.

Hösten 1991 hade pensionärsföreningen i Odensjö en studiecirkel, Bondeminnen, som behandlade förändringar i arbetsliv och hem under 1920–50-talen. Anteckningarna tar läsaren med på en resa bakåt i tiden med berättelser om kyrka, skola, post, handelsbodas, kommunikationer och mycket annat. Finns i Unnaryds bibliotek.

I Odensjö socken finns mängder med sägenomspunna platser. I en annan pärm i Unnaryds bibliotek, "Sagor och sägner", under fliken "Sägner från Odensjö socken" finns en hel rad mystiska sägner att grunna på.

"Kvarnar i Sunnerbo" ur Sunnebokrönikan del 4. Finns i Unnaryds bibliotek, pärmen "Ebbe Skammelssons strandhugg vid Bolmen".

Ytterligare information finns på www.odensjo.nu

M/S Kavaljeren

Odensjö kyrka bör absolut besökas. Strax intill kyrkan ligger båten M/S Kavaljeren, som väntar på att ta sina passagerare med på en tur ut på Bolmen. Tänk på att boka i förväg, telefon 0371-21150 eller 0702-115010.

Odensjö hembygdspark är ett vackert utflyktsmål. Varje söndag serveras här våfflor mellan två och fyra på eftermiddagen. I samband med serveringen är stugor öppna i parken. Serveringen tar sin början under midsommarhelgen och är igång ända fram till slutet av augusti.

I hembygdsparken finns också en badplats med brygga. Härifrån fortsätter vandringsleden "Bolmenmarschen"

Odens källa.

förbi det fascinerande gravfältet från järnåldern.

Den sägenomspunna "Odens källa" nås från vägen skyltad Ljunghagen från Odensjö-Åsen-vägen. Vid vägs ände, 100 m före vändplanen leder

Omslagsbild: Bolmeneka med typiskt uttriggade åror vid Bolmens strand. **Huvudsakliga källor:** Material från Odensjö Hembygdsgeningsförening och Pensionärsföreningen i Odensjö; Ingmar och Rigmor Andersson, Björkenäs. **Faktasök:** Karin Tegnäs och Malin Ekvall. **Textsammanställning:** Karin Tegnäs. **Foto:** Nya färgfoton där ej annat anges: Karin Tegnäs. Övriga foton från Odensjö Hembygdsgeningsförenings samling. **Logotyp:** Lars Lidman. **Grafisk form:** Tecknaregården/Willy Lindström. **Produktion:** Naturbruk AB/Bo Tegnäs. **Projektsamordning:** Bitte Rosén Nilsson, Hylte kommun. **Copyright:** Naturbruk AB. **Tryckår:** 2006.

Foldrarna i serien "I Ebbe Skammelssons kölvatten" finns på Internet: www.unnaryd.com